

RENTADORS PÚBLICS, 75 ANYS

© Lena Paüls

(Article publicat a «Duesaigües. La Revista», núm. 30 desembre 2016)

Duesaigües. Pessebre de l'Encarna Giménez i l'Esteban de Haro.
Foto: Paüls, 2009

La dona que renta no falta en cap pessebre. És hivern, també, a Betlem. La figureta se sol situar de cara al curs d'un riu i es representa agenollada picant una peça de roba amb la pala. És un personatge humil que renta per a tota la família i potser per a d'altres. Sempre és una dona.

El 1925, el patrici reusenc Eduard Toda va fer donació de l'aigua de la Font de Vilamanya al poble de Duesaigües. Ara bé, fins a principis dels setanta no va arribar la canalització d'aigua corrent a les cases. Mentrestant, l'aigua per a l'ús de boca i per a la neteja s'havia de transportar als domicilis des de les fonts públiques amb ferrades i cànteres. Més endavant, omplien els dipòsits de les cases, amb mànegues de goma connectades a les canelles. Les dones de Duesaigües rentaven la roba als bassots que es feien al barranc o a les basses dels trossos. Hi traslladaven els cossis de zenc amb la roba per rentar, la batedora, la pala i el sabó fet a casa. El 1942 es van construir els rentadors públics.

Dolores Alberto, als rentadors de Duesaigües, reconstruint els passos d'una bugada: mullar, ensabonar, fregar, esbandir, espremer. Fotos: © Fany Alberich Alberto, 2012

Duesaigüenca d'adopció, la Dolores Alberto Llombart (Horta de Sant Joan, 1931), no és un personatge del pessebre. És una dona ben real. Va ser la darrera dona que va fer servir els rentadors públics de Duesaigües, cap a finals dels anys setanta. Molts matins d'hivern, la

i les altres dones de la seva generació havien de trencar la capa de gel dels rius i l'aigua gelada els cremava les mans. Molts dies no hi entrava aigua i se'n anava a buscar a l'Estació de Cal Tèllez (una mica abans de l'estació del tren) a desembussar una petita font. L'aigua l'arromangava i es posava a rentar amb energia i, a mesura que tenia les peces netes, les anava estenent a les canyes del barranc i als filferros del tancat de la bassa del Quelo, davant mateix dels rentadors, per tal que perdessin aigua i se les pogués endur sense tant de pes.

Rentadors de Duesaigües. Foto: Iolanda Salvadó, 2011

ELS RENTADORS PÚBLICS DE DUESAIGÜES (1942), MÉS QUE UNA HERÈNCIA PATRIMONIAL.

El 2017 fa setanta-cinc anys que l'ajuntament de Duesaigües (presidit per l'alcalde Joan Mestre) va construir els rentadors al camí del barranc Reial o de l'Argentera. Aquesta infraestructura pública va ser un avenç important, perquè les dones passaven de rentar agenollades als bassots dels barrancs o a l'aire lliure a les basses dels horts a tenir un safareig cobert. El safareig recull l'aigua provinent del Barranc de l'Argentera. Consta de dos compartiments que conformen dues basses, la petita, que toca a la canella, era la de l'aigua neta d'esbandir i comunica amb la gran, que era la de rentar, per mitjà d'un rebaix de la paret que sobresurt un pam del nivell de l'aigua.

Cap a la dècada dels vuitanta, l'ajuntament (presidit per l'alcalde Sebastià Bondia) va restaurar aquest espai patrimonial. Es va fer en dues fases, en primer lloc Josep M. Tarragó va recuperar el safareig, netejant-lo i fent un repàs general als desperfectes; finalment, Cosme Rius pare va reconstruir les biguetes i les teulades.

Els rentadors s'han convertit en espais innecessaris, però, amb la seva persistència —com el de Duesaigües rehabilitat— reivindiquen la dona i rendeixen homenatge a l'esforç de tants braços femenins que hi han rentat per a tota la família i, fins i tot, per encàrrec. Perquè són més que un espai patrimonial, s'han de continuar conservant en bon estat.

RECEPTA DEL SABÓ FET A CASA

Es feia aprofitant les morques (solatge) de l'oli. Es bullien en una caldera amb aigua i sosa càustica (hidròxid de sodi: NaOH) com a reactiu, remenant la barreja contínuament. És una recepta heretada de grecs i romans, que usaven com a reactiu la cendra en comptes de la sosa. Abans que la pasta de

sabó no se solidifiqués del tot, es fragmentava en talls regulars amb un filferro. La recepta de la Dolores Alberto, importada del poble de Paüls, quantificant els ingredients té una variant important: es fa en fred.

2,5 litres de morques d'oli

2,5 litres d'aigua

1 kg de osa

Poseu la sosa 12 hores en remull en 1 litre d'aigua. Barregeu l'oli amb la resta de l'aigua i aboqueu-hi a poc a poc l'aigua amb la sosa, fins que quedi lligat. Deixeu-ho reposar entre 6 i 8 hores i talleu-ho en forma de pastilla de sabó.

fants de Duesaigües rentant roba a mà als rentadors públics del seu poble.
Taller a càrrec de la monitora de l'esplai Montse Francisco. Foto: Montse Francisco, 2010

L'HERÈNCIA PATRIMONIAL

Aquest article vol ser un homenatge a la Dolores i a les nostres àvies, en reconeixement al seu esforç. De fet, Montse Francisco, monitora de l'esplai, ho va entendre d'aquesta manera quan, a partir d'una activitat del Museu de l'avi, va ensenyar als més petits com rentaven les seves besàvies als rentadors públics. I ella mateixa sap fer sabó amb el solatge de l'oli. També a l'Escola Alberich i Casas de Reus, van ensenyar a l'Arnau Ferré Alberich, el nét petit de la Dolores, a fer sabó de casa.

Cossi de zinc, batedora, pala, sabó fet a casa.
Museu de l'Avi, Duesaigües. Foto: Montse Francisco, 2011

FER SAFAREIG, FER BUGADA

Les expressions "fer safareig" i "fer bugada" tenen un sentit pejoratiu. Procedeixen de l'època que els rentadors públics eren el lloc de trobada de les dones. Però no és cert que només s'hi xafardejava, als rentadors. S'hi conversava, s'hi comentaven els assumptes del poble des de tots els punts de vista, s'hi cantava, s'hi explicaven acudits. Allí les dones intercanviaven coneixements, transmetien d'una generació a una altra els remeis casolans i es donaven suport mútuament. Els rentadors complien una funció social com a punt d'informació i com a espai de llibertat.

LOCUCIONS I REFRANYS

Molta roba i poc sabó (i tan neta que la volen!)

Ai, Senyor! Tanta roba i tan poc sabó!

La taca hi és, i no la treu el sabó.

A cada bugada es perd un llençol.

La roba bruta s'ha de rentar a casa.

Una mà renta l'altra, i totes dues la cara.

Haver-hi roba estesa.

Nedar i guardar la roba.

Rentar-se les mans com Pilat

Rentadors públics de Duesaigües.
Exterior. Foto: Paüls, 2012